

ROLUL ȘI PERSPECTIVELE PARTENERIATULUI ESTIC ÎN SPORIREA CAPACITĂȚII DE INTEGRARE EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Oxana LEAHU, Svetlana CEBOTARI

Catedra Relații Internaționale

Eastern Partnership builds on the achievements of the European Neighborhood Policy, which was developed in 2004, for the 16 southern and eastern neighbors and the purpose of these policies are to strengthen security and stability, and preventing new divisions between EU and its neighbors. It was launched in May 2009, in Prague; its purpose is to implement a political association and economic integration between the EU and its Eastern neighbors. This situation would imply new association agreements including deep and comprehensive areas of free trade and gradual integration into the EU economy. Also, this would facilitate travel to the EU through gradual visa liberalization, accompanied by measures to combat illegal migration.

Lansat oficial la 7 mai 2009, Parteneriatul Estic are la bază Sinergia Mării Negre și este o parte componentă a Politicii Europene de Vecinătate (PEV). În acest sens, vom face o scurtă retrospectivă asupra locului și rolului Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic ca parte componentă a PEV. Politica propusă la 11 martie 2003 de către Uniunea Europeană a făcut ca Republica Moldova să devină protagonista unei noi politici europene – cea a „noii vecinătăți”. „Noua politică” lansată de Uniunea Europeană „Europa extinsă – Noua vecinătate” în relațiile cu statele cu care, după extinderea din 2004, urma să aibă frontieră comună, prevedea aprofundarea cooperării prin oferirea unui acces mai mare pe piața internă europeană, oferea noi perspective de integrare politică și economică țărilor ce nu pot fi acceptate, deocamdată, ca membre ale Uniunii Europene.

Realizarea Politicii Externe de Vecinătate se face prin intermediul Planurilor de Acțiuni. Planul Individual de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană a fost semnat la 22 februarie 2005, la Bruxelles, în cadrul celei de-a șaptea reuniuni a Consiliului de Cooperare Republica Moldova – UE. Complexitatea Planului de Acțiuni (PA) și angajamentele pe care el le include au determinat crearea unui mecanism național, care să asigure îndeplinirea eficientă a prevederilor sale. Una dintre prioritățile Planului de Acțiuni este și facilitarea regimului de vize pentru cetățenii moldoveni. Inițierea unui dialog privind regimul de vize reprezintă prima etapă în procesul de negociere a unui acord propriu-zis.

Pentru aprofundarea primului document de fond, Comisia Europeană prezintă în mai 2004 cel de-al doilea document, intitulat „Politica europeană de vecinătate – Document de orientare”. Documentul stabilește etapele Politicii după extindere și precizează contururile PEV, recomandând includerea celor trei țări din Caucazul de Sud [1]. La fel, sunt adoptate Rapoartele de țară pentru Ucraina și Moldova. Atât Chișinăul, cât și Kievul s-au arătat a fi rezervați față de comunicare. Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei a dezaprobat propunerea UE, declarând că acest tip de acord nu corespunde intereselor sale, insistând asupra semnării unui Acord de Asociere în viitorul apropiat, fără a condiționa perspectiva aderării sale la UE [2]. Mai mult, la summit-ul UE-Ucraina de la Haga, președintele Comisiei a declarat că Politica Europeană de Vecinătate nu corespunde intereselor Ucrainei, refuzând să semneze Planul de Acțiuni propus. Conducerea Republicii Moldova s-a abținut de la astfel de acțiuni și declarații dure, exprimându-și doar regretul față de marginalizare.

Reticența reieșea din caracterul Noii Politici de Vecinătate, confirmat prin declarațiile înalților funcționari, care excludea orice perspectivă a aderării Moldovei și Ucrainei. Astfel, G. Verheugen, Comisar European pentru extindere, declara la Chișinău în decembrie 2003, că „politica de vecinătate a Uniunii este diferită de problema posibilei extinderi pe viitor. Permiteți-mi să spun aceasta foarte clar. Această politică se referă la țările pentru care calitatea de membru nu este în prezent pe agendă, dar ea nu închide ușa pentru aspirațiile europene ale oricărei dintre aceste țări”.

În opinia lui Ian Boag, șeful Delegației Comisiei Europene pentru Moldova, Ucraina și Belarus cu sediul la Kiev, PEV nu are neapărat ca scop final calitatea de membru al UE pentru Republica Moldova. La fel, menționa că țara noastră nu va putea aspira la statutul de membru asociat dacă va adera la Uniunea vamală

CSI [3]. În timpul vizitei sale de la Chișinău, din 13-14 iulie 2006, Eneko Landaburu, Directorul General pentru Relații Externe al Comisiei Europene, a declarat că condițiile existente în cadrul UE nu permit un nou val de aderări, deși pentru Moldova toate opțiunile sunt valabile [4].

În afara declarațiilor timide ale Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Moldovei și ale conducerii de vârf a republicii, în cadrul Conferinței internaționale cu genericul „Moldova pe calea spre Uniunea Europeană”, desfășurate la Chișinău în perioada 13-14 octombrie 2003, a fost discutată politica estică europeană, reflectându-se asupra principalelor carențe. Chiar și cercetătorii europeni recunosc insuficiențele PEV față de țara noastră. Sunt relevante în acest sens titlurile publicațiilor specialistului notoriu în problema Comunității Statelor Independente (CSI), Dov Lynch: „Moldova. Laboratorul noii strategii europene” și „Vecinătatea comună sau o nouă linie de front? Răspântia Moldovei” [5].

În contextual evenimentelor de mai sus, pentru a acoperi insuficiențele în relațiile, inclusiv cu Republica Moldova, în cadrul UE se conturează proiectul polono-suedez – *Parteneriatul Estic*. Astfel, la 7 mai 2009, Republica Moldova, alături de alte cinci state ex-sovietice, este inclusă în Parteneriatul Estic.

Obiectivele Parteneriatului Estic vor fi realizate prin intermediul a două dimensiuni: dimensiunea bilaterală, care se va realiza prin semnarea cu statele partenere a Acordurilor bilaterale de Asociere mai avansate decât acordurile existente, și dimensiunea multilaterală, care include următoarele Platforme de Cooperare și inițiative directorii:

1. Platforma de Cooperare nr.1 „Democrație, bună guvernare și stabilitate”: Managementul integrat al frontierei; Prevenirea, pregătirea pentru răspunsul la dezastrele naturale și cele provocate de om; Lupta împotriva corupției; Reforma administrației publice.
2. Platforma de Cooperare nr.2 „Integrare economică și armonizarea cu politicile UE”: Facilități pentru întreprinderi mici și mijlocii; Promovarea bunei guvernări în domeniul mediului; Comerț și aproximarea regulatoare în domeniul comerțului, legată de Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC).
3. Platforma de Cooperare nr.3 „Securitatea Energetică”: Piețele energetice regionale și eficiența energetică; Diversificarea livrării energetice.
4. Platforma de Cooperare nr.4 „Contacte interumane”.

În contextul instituirii unei alianțe de guvernământ proeuropene în Republica Moldova, dar și revenirii Ucrainei în tradiționalul „parteneriat” cu Rusia, anul 2010 a fost unul benefic pentru relațiile moldo-europene. Astfel, la 12 ianuarie au fost lansate negocierile privind Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, acord care va cuprinde și instituirea unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv dintre cele două părți. Totodată, la 15 iunie este lansat, la Luxemburg, Dialogul privind liberalizarea regimului de vize dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, iar în cadrul Consiliului UE din 25 octombrie 2010 Comisia Europeană a fost însărcinată cu misiunea de a pregăti Planul de Acțiuni pentru Moldova, care să stabilească termenele și criteriile concrete de realizat în scopul eliminării vizelor.

Pe lângă aceste acte semnate dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, Moldova este treptat atrasă în fluxurile economico-comerciale ale Uniunii Europene. Capitalul european este tot mai interesat de economia moldovenească, iar Uniunea Europeană a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova. Astfel, dacă în 1995 ponderea comerțului cu UE în volumul total al comerțului extern efectuat de agenții economici moldoveni reprezenta 12,7% [6], în primul semestru al anului 2008 statele UE aveau o pondere de 51,6% din exporturile și 44,1% din importurile moldovenești [7]. Uniunea Europeană a acordat substanțială asistență financiară nerambursabilă Moldovei pentru diferite proiecte, asistență care în perioada 1991-2003 a totalizat peste 250 milioane euro [8], în 2006 a ajuns la cca 320 milioane euro, iar în Programul Indicativ Național pentru anii 2007-2010 a fost prevăzută o asistență financiară, în cadrul Instrumentului European de Vecinătate și Cooperare, de 209,7 milioane euro.

Pași importanți în relațiile moldo-europene au fost demararea, la 12 ianuarie 2010, a negocierilor dintre delegația UE și reprezentanții Guvernului Republicii Moldova cu privire la Acordul de Asociere, precum și desfășurarea, la 22 martie 2012, a celei de-a zecea runde a negocierilor privind Acordul de Asociere, delegația Republicii Moldova fiind condusă de dna N.Gherman, viceministru de Externe, iar cea a Uniunii Europene – de Miroslav Lajcak, Director executiv pentru Europa și Asia Centrală în cadrul Serviciului European pentru Acțiune Externă. Pentru prima dată pe agenda sesiunilor plenare a negocierilor privind Acordul de Asociere a fost inclus drept subiect separat prezentarea rezultatelor negocierilor privind Zona de Comerț Liber Aprofundat și Cuprinzător, ca parte componentă a Acordului de Asociere. În rezultatul negocierilor au fost înregistrate

progrese în negocierea Preambulului, Obiectivelor și Principiilor Generale și, de asemenea, Dispozițiilor Instituționale, Generale și Finale ale Acordului. De asemenea, cele două delegații au constatat închiderea provizorie a două importante capitole din domeniul Cooperării economice și sectoriale, și anume – Transport și Participarea la Programele și Agențiile UE, rămânând a fi finalizate negocierile pe capitolele Mediu și Impozitare. Rondă de negocieri din iunie 2012 [9] a evidențiat progresele realizate până în prezent, precum și perspectivele pe viitor. Chiar dacă în viitorul apropiat va fi semnat un acord de asociere, aceasta nu va însemna că Moldova va deveni un stat candidat ori potențial candidat pentru a adera la UE. Parteneriatul Estic este o oportunitate pentru Republica Moldova, dar totul depinde de Guvernul de la Chișinău, care și-a arătat capacitatea de a implementa reformele pe parcursul acestor trei ani de zile.

După semnarea Acordului de Asociere, urmează Acordul de Liber Schimb Comprehensiv și Aprofundat. În rezultatul analizei efectuate de către Centrul Analitic Independent Expert Grup, din Chișinău, asupra fezabilității acestui Acord de Liber Schimb, s-a ajuns la concluzia că Moldova va avea doar beneficii semnând un astfel de acord. Beneficiari direcți vor fi exportatorii din ambele părți, iar beneficiari indirecți – cetățenii Republicii Moldova. Totuși, ultimul Raport de țară al Comisiei Europene evidențiază faptul că Moldova nu este pregătită la momentul actual pentru a semna un astfel de acord. Este necesară conformarea cu normele UE cu privire la unele produse ce vor fi exportate și necesitatea unor studii de fezabilitate.

Totodată, sunt necesari specialiști în domeniu care să instruiască funcționarii publici din administrația centrală a Republicii Moldova. Astfel, în rezultatul unui proiect finanțat de *Black Sea Trust for Regional Cooperation*, prin intermediul Institutului European din România și al Institutului de Dezvoltare și Inițiativă Socială „Viitorul”, pe parcursul anului 2010 au fost instruiți 30 de funcționari publici din administrația centrală a Republicii Moldova cu privire la libera circulație a bunurilor și serviciilor în Uniunea Europeană. Aceștia își vor aduce aportul la viitoarele negocieri cu privire la Acordul de Liber Schimb Moldova-UE.

În Polonia, care a fost inițiatorul Parteneriatului Estic, studenții unei universități din Varșovia au pus bazele proiectului internațional de cercetare *Youth Eastern Partnership*, care are ca membri studenți din statele membre și din cele care fac parte din Parteneriatul Estic. În cadrul *newsletter*-ului doi și trei au fost publicate articole despre Moldova și Transnistria. Acest grup informează pe cei care sunt interesați despre anumite aspecte-cheie din țările din Parteneriatul Estic, inclusiv din Republica Moldova.

De asemenea, în acest context, Parteneriatul Estic a fost supus criticii atât din partea statelor membre, în special a celor „sudice”, cât și de către unele state ale PE, ca Moldova și Ucraina. Ambele țări invocau faptul ca aceasta nu este decât o nouă inițiativă cu același conținut. Mai mult, în cazul Republicii Moldova (care a acceptat prezența sa în 2008) mai exista și componenta transnistreană. În acea perioadă, Vladimir Voronin, președintele țării, încerca să se apropie de Rusia, lucru demonstrat și de acțiunile sale ulterioare. Astfel, într-un interviu acordat publicației „Kommersant” la 27 februarie 2009 acesta numește PE „un inel care înconjoară Rusia”. În același context, Andrei Stratan, pe atunci ministru de Externe, își manifestase nemulțumirea și nedumerirea față de faptul că Moldova este pusă în același coș cu statele din Caucaz. Mai mult, la 18 martie 2009, la Moscova, președintele Republicii Moldova Vladimir Voronin și liderul transnistrean Igor Smirnov au semnat o declarație, în prezența lui Dmitrii Medvev, care, printre altele, consfințește prezența trupelor rusești pentru o perioadă nedeterminată, lucru ce contravenea poziției Republicii Moldova de până atunci, dar și poziției UE și SUA. Prin aceasta, Vladimir Voronin a mizat pe sprijinul Rusiei în reglementarea conflictului din zona estică a țării, subminând rolul UE.

Alegerile din 2009 din Moldova s-au soldat cu venirea la guvernare a Alianței pentru Integrare Europeană. Spre deosebire de predecesorii săi, noua conducere a început o nouă etapă în relația cu UE, Moldova devenind dintr-un stat codaș o „poveste de succes”. Astfel, în scurt timp, Moldova a înregistrat progrese în negocierile privind atât liberalizarea regimului de vize, cât și Acordul privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. De asemenea, a fost redresat și dialogul politic, Chișinăul fiind vizitat de o serie de oficiali europeni de rang înalt.

În domeniul reglementării transnistrene, Republica Moldova a reușit să aducă problema pe agenda marilor cancelarii. Astfel, Germania a accentuat de mai multe ori că progresul în relațiile ruso-europene vor depinde de disponibilitatea Rusiei de a contribui la reglementarea conflictului transnistrean. Acesta a fost menționat, la întâlnirea de la Meseberg [10] și Deauville, ca un conflict în care se pot realiza succese. De asemenea, întâlnirile Filat - Smirnov sau „diplomația fotbalistică” au condiționat definitivarea aspectelor finale privind circulația pe cale ferată a trenului Chișinău – Tiraspol – Odesa, precum și facilitarea exportului pe cale ferată

pentru agenții economici din stânga Nistrului. Totodată, au fost discutate măsurile necesare pentru restabilirea comunicării telefonice normale între cele două maluri. De altfel, cea mai mare realizare a anului 2011 este, cu siguranță, oficializarea și reluarea negocierilor în formatul 5+2, lucru reușit în urma eforturilor comune, dar în special a eforturilor partenerilor europeni ai Republicii Moldova. Chiar dacă nu credem că procesul ulterior poate fi unul cursiv, și, cel mai probabil, administrația de la Tiraspol va face mai multe încercări de a periclita procesul, sperăm, totuși, că aceste începuturi vor apropia UE de reglementarea transnistreană, transformând Republica Moldova într-o țară europeană.

Determinând rolul Parteneriatului Estic în sporirea capacității funcționale a Republicii Moldova față de cerințele UE, este necesar să supunem unei analize negocierea Acordului de Asociere. Astfel, odată cu lansarea Politicii de Vecinătate, fostul președinte al Comisiei Europene Romano Prodi sintetiza relațiile în cadrul acesteia prin formula „*totul în afară de instituții*”, care nu presupunea perspectiva aderării pentru vecini. Principiul utilizat de actualul președinte al Comisiei, Jose Manuel Barosso – „mai mult pentru mai mult” – pare să fie un termen mai elastic, dar și mai dificil de definit. Este important să înțelegem aceste formule diplomatice raportate la Republica Moldova, care, fiind numită povestea de succes a Parteneriatului, poate (ipotetic) arăta „cel mai mult posibil” capacitatea maximă a proiectului, reieșind din prevederile ce vizează cooperarea bilaterală (cea care permite diferențierea statelor din proiect), pe care le găsim în comunicarea Comisiei de la sfârșitul anului 2008 [11].

Primul palier bilateral al Parteneriatului – *noi relații contractuale* – presupune înlocuirea Acordurilor de Parteneriat și Cooperare cu Acorduri de Asociere, care, se menționează în Comunicarea Comisiei, „vor crea un atașament politic mai profund și vor promova o mai mare convergență prin stabilirea unei legături mai strânse cu legislația și standardele UE”. Europeanizarea legislației statelor post-sovietice, prin implementarea *acquis-ului* comunitar este în sine o procedură necesară statelor care sunt în căutarea unor modele de dezvoltare, însă nu și suficientă.

Republica Moldova sau Ucraina nu pot fi satisfăcute de diplomația incluzivă într-un program alături de Belarus, care a semnat deja apartenența la Uniunea Vamală (alături de Rusia și Kazahstan), din moment ce documentele politice ce urmează a fi semnate în cadrul acestui program nu conțin în mod expres prevederea aderării la Uniunea Europeană. Într-o asemenea formulă, există riscul ca Parteneriatul Estic să devină un „mecanism de amortizare” a aspirațiilor europene ale Republicii Moldova (sau ale oricărui alt stat din program), un nou deceniu de incertitudine care lasă deschisă perspectiva semnării unor acorduri integraționiste în Est. Fără perspectiva aderării, nu doar că va fi mai dificilă condiționarea reformelor structurale în statele Parteneriatului, acestea vor rezista tot mai greu presiunilor Rusiei de a adera la Uniunea Vamală sau, în perspectivă, la comunitatea economică pe care ultima o construiește [12]. Este un scenariu absolut fezabil, în special în cazul în care Rusia are deocamdată baze militare în Belarus și în Armenia (ambele membre ale Organizației Securității Colective), baze militare „neautorizate” în Transnistria, Abhazia și în Osetia de Sud, arendează stația-radar de la Gabala (aflată la 200 kilometri de capitala Azerbaidjanului), iar în primăvara anului 2010 a semnat cu noua conducere a Ucrainei acordul care permite flotei militare ruse de la Sevastopol să rămână aici cel puțin până în 2042.

Deși există o mențiune că noile acorduri „ar trebui să conducă la adâncirea cooperării în ceea ce privește Politica Externă și de Securitate Comună și Politica Europeană de Securitate și Apărare”, Comunicarea Comisiei din decembrie 2008 „*Parteneriatul Estic*”, care a stat la baza noului proiect, pornește de la premisa că „Uniunea Europeană are un interes vital în asigurarea stabilității, îmbunătățirii guvernantei și dezvoltării economice la frontierele sale răsăritene”, iar Parteneriatul Estic trebuie să consolideze în continuare relațiile dintre UE și vecinii săi estici [13], fără a se face referire la „conflictele înghețate” [14]. Astfel, nu poate fi asigurată securitatea Republicii Moldova făcându-se abstracție de secesionismul transnistrean și militarii ruși din estul țării, căci la un moment dat cooperarea în acest domeniu, pentru a fi una serioasă, va presupune obligatoriu și sporirea implicării Uniunii Europene în soluționarea conflictului. Altfel, înțelegem că poziția UE a fost schimbată de războiul din Georgia (august 2008), din moment ce într-un alt document al Comisiei Europene, care lansa în primăvara lui 2007 un proiect european pontic, numit *Sinergia Mării Negre*, Uniunea Europeană și-a asumat reglementarea conflictelor înghețate din zonă (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabah), iar în Parteneriatul Estic nu.

Republica Moldova va beneficia în continuare de oportunitățile oferite de Parteneriatul Estic atât pe dimensiunea bilaterală, cât și pe cea multilaterală. După cum prevede abordarea „*mai multă asistență pentru*

mai multe reforme”, ne dorim ca UE să aprecieze performanțele Moldovei de reformare și apropiere de UE. Pe dimensiunea multilaterală a Parteneriatului Estic, instituțiile de resort participă cu regularitate la reuniunile din cadrul platformelor tematice ale Parteneriatului. Este salutară decizia de a lansa panelul „Migrație și azil” în cadrul reuniunii a 6-a a Platformei nr.1 „Democrație, bună Guvernare și stabilitate” a PE, din 17 noiembrie 2011.

Considerăm că acest format de cooperare va crea un forum pentru un schimb multilateral de informații și bune practici privind politicile de migrație și azil, precum și va contribui la o cooperare mai bună între state atât la nivel bilateral, cât și la nivel regional. În rezultatul Conferinței internaționale „Contribuția Partenerilor Estici la Programul Stockholm: sinergii pentru îmbunătățirea mobilității și consolidarea securității”, care și-a desfășurat lucrările la 24-25 ianuarie 2011 la Chișinău, Republica Moldova a contribuit la crearea acestei platforme de discuții integrând Procesul de la Soderköping în cadrul Platformei nr.1. De asemenea, se mai cere de menționat că negocierile asupra Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană se desfășoară dinamic și de o manieră eficientă [15].

Astfel, în opinia Nataliei Gherman, negociator-șef al Acordului de Asociere din partea Republicii Moldova, în cadrul ultimei runde de negocieri s-au înregistrat progrese concrete în negocierea preambulului obiectivelor, principiilor generale, precum și a dispozițiilor instituționale, generale și finale ale acordului. În acest context, la negocieri nu au fost închise toate capitolele din Acordul de Asociere, iar cel mai problematic rămâne a fi subiectul ce se referă la perspectiva europeană a Moldovei.

Progresele înregistrate de Republica Moldova în procesul de discuții asupra Acordului de Asociere au fost apreciate de Miroslav Lajcak, negociator-șef din partea UE, exprimându-și speranța că aceste negocieri vor fi finalizate cât mai curând posibil. Oficialul european a salutat participarea reprezentantului regiunii transnistrene la negocieri și a calificat-o drept „o parte a măsurilor de consolidare a încrederii și un ajutor la procesul de soluționare a conflictului transnistrean”.

Referindu-ne la crearea graduală a zonei de comerț liber aprofundat între Republica Moldova și Uniunea Europeană, este de menționat că dialogul cu UE privind instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător între Moldova și UE (negociată ca parte componentă a Acordului de Asociere) a demarat în 2010. Nivelul de pregătire a țării noastre pentru negocierea ZLSAC a fost inițial evaluat în baza unui chestionar al Comisiei Europene (COM), în mai 2010 [16]. De asemenea, în rezultatul vizitei, din 31 mai – 2 iunie 2010, a delegației COM au fost elaborate Recomandările-cheie în care sunt trecute în revistă acțiunile ce urmează a fi întreprinse de Republica Moldova, în vederea inițierii negocierilor (Recomandările de bază) și a instituirii ulterioare a unei ZLSAC (Recomandările adiționale), textul cărora a fost transmis autorităților moldovenești în noiembrie 2010. În baza acestui document, Guvernul Republicii Moldova a elaborat și aprobat un Plan de Acțiuni privind realizarea acestor Recomandări (HG nr.1125 din 14.12.2010) [17], proiectul căruia a fost coordonat în prealabil cu experții Comisiei Europene.

În vederea implementării Planului de Acțiuni, au fost create următoarele structuri instituționale: Grup de lucru nr.III „Cooperare economică, sectorială și financiară” pentru negocierea Acordului de Asociere și a ZLSAC (nivelul de viceministri); Grupul tehnic pentru susținerea activității GL III (nivelul de directori și experți), care, la rândul său, conține 4 subgrupuri: SG I. Accesul pe piață și administrarea vamală; SG II. Măsuri și bariere de comerț; SG III. Servicii financiare și mediul concurențial; SG IV. Consultări cu sectorul privat și neguvernamental. La 14 martie 2011, Republica Moldova a prezentat Comisiei Europene primul Raport de progres privind implementarea Recomandărilor-cheie.

Mandatul Comisiei Europene pentru demararea negocierilor cu Republica Moldova privind crearea ZLSAC a fost aprobat în cadrul reuniunii din 20 iunie 2011 a Consiliului pentru Afaceri Externe al UE. Aprobarea mandatului pentru Comisia Europeană nu presupune, însă, lansarea imediată a negocierilor cu Moldova, fiind necesară obținerea unei evaluări pozitive prelabile din partea UE privind implementarea suficientă de către statul nostru a Recomandărilor-cheie ale Comisiei Europene, aceasta fiind o abordare comună pentru toate statele ce fac parte din Parteneriatul Estic.

La 30 iunie 2011, autoritățile Republicii Moldova au transmis COM cel de-al doilea Raport de progres privind implementarea Recomandărilor cheie, iar la 26 august – un raport intermediar în contextul Summit-ului Parteneriatului Estic de la Varșovia. Urmare a solicitării Republicii Moldova de a avea o evaluare a Comisei Europene privind progresul înregistrat în implementarea Recomandărilor-cheie, la 10 octombrie 2011 COM a transmis documentul „Situația actuală privind implementarea de către Republica Moldova a Recomandărilor-

cheie ale Comisiei Europene privind ZLSAC”. Domeniile prioritare semnalate în acest document, asupra cărora Republica Moldova urmează să-ți concentreze atenția pentru a obține o evaluare pozitivă din partea COM, sunt următoarele: coordonarea generală și consolidarea capacităților administrative, barierele tehnice în calea comerțului (TBT), măsurile sanitare și fitosanitare (SPS), concurența (inclusiv ajutorul de stat) și serviciile financiare [18].

De asemenea, *integrarea progresivă în economia UE* mai presupune semnarea unor Acorduri de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, care, conform logicii celui de-al doilea pilon al Parteneriatului Estic, presupune nu doar o simplă liberalizare comercială, dar perspectiva creării, pe termen lung, a unei Comunități Economice de Vecinătate, în cadrul căreia să fie intensificate circulația de mărfuri, capitaluri și servicii. Aparținerea la o Comunitate economică europeană ar permite Republicii Moldova, pe termen lung, relansarea economică și întoarcerea cetățenilor acasă. Forța de muncă mai ieftină și fiscalitatea mai puțin împovărătoare pentru mediul de afaceri ar putea constitui semnale serioase pentru companiile europene (și nu doar) de a investi într-o economie conectată la cea mai mare piață din lume. Totuși, integrarea economică în termenii propuși suscită, cel puțin pe termen scurt, o serie de riscuri [19].

Mediul de afaceri moldovenesc nu va suporta ușor șocurile liberalizării economice, mai ales că economia țării nu este una neo-mercantilă, care produce peste capacități și este în căutare de deșeu. Comerțul cu Uniunea Europeană este cu deficit pentru Republica Moldova (0,9 miliarde euro în 2010 [20]), în condițiile când beneficiem de facilități comerciale unilaterale din partea Uniunii. Astfel, într-un regim comercial liberalizat, adică în care producătorii autohtoni vor concura în regim de piață liberă cu cei europeni, deficitul comercial va crește, iar multe companii moldovenești nu vor rezista normelor și concurenței europene. Pe lângă avantajele tehnologice, fermierii europeni sunt subvenționați prin Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală, iar companiile – prin Fondul European de Dezvoltare Regională și prin alte inițiative comunitare. Tot aici, inflația ridicată din Republica Moldova ține sus dobânzile la creditarea economiei reale și, drept consecință, pune din nou în situație inegală producătorii moldoveni în raport cu cei din zona euro, care activează în spatele unei monede (euro) puternice și se pot credita la dobânzi mult mai joase.

Liberalizarea regimului de vize, îndeplinirea condițiilor Planului de Acțiuni reprezintă mai mult decât o prioritate a Guvernului – aceasta a devenit o „sarcină națională”. Suntem foarte motivați să înregistrăm progrese în acest domeniu. Astfel, la 23 mai 2011, Republica Moldova a prezentat Comisiei Europene primul Raport de Progres privind implementarea Planului de Acțiuni Republica Moldova – UE în domeniul liberalizării regimului de vize, care cuprinde măsurile realizate din momentul înmânării oficiale a Planului de Acțiuni, la 24 ianuarie 2011, urmând cu strictețe structura și logica acestuia. Raportul este axat preponderent pe implementarea acțiunilor ce țin de realizarea primei etape de consolidare a cadrului legislativ în conformitate cu cele 4 Blocuri tematice ale Dialogului Republica Moldova – UE privind liberalizarea regimului de vize, dar și descrierea unui șir de măsuri deja întreprinse ce se referă la cea de a doua etapă de implementare a Planului de Acțiuni.

Republica Moldova a salutat noua viziune a UE privind liberalizarea regimului de vize reflectată în cadrul Declarației finale a Summit-ului *Parteneriatului Estic* prin excluderea sintagmei „perspectivă pe termen lung”, în favoarea abordării diferențiate a fiecărui partener estic în dependență de performanțele individuale „în timp potrivit”. Unul dintre angajamentele asumate complementar de statul nostru în procesul realizării Programului Național de implementare a Planului de Acțiuni Republica Moldova – UE în domeniul liberalizării regimului de vize este reforma Ministerului Afacerilor Interne. Totodată, la 3 noiembrie 2011 a fost aprobat în prima lectură proiectul Strategiei de reformare a sectorului Justiției pentru anii 2011-2016, care se axează pe o abordare complexă și multidimensională a întregului sector al Justiției. Aceste reforme presupun un efort instituțional și legislativ cuprinzător și vor viza practic toate structurile de drept [21].

Până în prezent, Republica Moldova a avansat semnificativ în procesul de modificare și ajustare a cadrului juridic național la normele și standardele UE. Pe parcursul anului 2012 este preconizată realizarea completă a măsurilor legislative din cadrul primei etape a Planului de Acțiuni Republica Moldova – UE în domeniul liberalizării regimului de vize, ceea ce va permite să trecem la cea de-a doua etapă, de implementare.

Detașându-ne de cele de mai sus, vom menționa că dacă liberalizarea comercială și integrarea economică nu va fi una etapizată (cel puțin în zece ani) și însoțită de sporirea asistenței financiare, liberalizarea pieței muncii sau (ca variantă de rezervă) de eliminarea vizelor, există riscul să fie aruncați în șomaj muncitori care efectiv nu vor avea soluții de angajare. Pentru că din moment ce economia moldovenească va fi integrată în

economia europeană, Rusia poate oricând închide piața muncii pentru cetățenii moldoveni [22]. Republica Moldova, care își formează o mare parte din buget din impozitarea importurilor/consumului, și-ar reduce substanțial încasările vamale/bugetare într-o zonă de liber schimb cu Uniunea Europeană, primul său partener comercial. Aceasta în condițiile în care finanțele publice moldovenești sunt deja sub presiune, iar Guvernul are semnat un Acord *Stand-by* cu Fondul Monetar Internațional, prin care se împrumută pentru finanțarea deficitelor bugetare și a stabilității macroeconomice [23]. De altfel, și aceasta este o dovadă că fondurile nerambursabile europene, dar și proiectele finanțate de Banca Europeană de Investiții sau de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare reprezintă singura alternativă la imposibilitatea unor mari investiții publice în infrastructura de bază. Susținerea financiară a Parteneriatului va fi asigurată prin majorarea pachetului financiar actual al Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat cu fonduri suplimentare în valoare de 350 milioane euro, care se adaugă la resursele planificate pentru perioada 2010-2013, în timp ce suma totală a resurselor destinate noilor „inițiative estice” este de 600 milioane euro.

Supunând analizei *securitatea energetică*, este de menționat că „Parteneriatul Estic va avea drept obiectiv consolidarea securității energetice a UE și a partenerilor săi în ceea ce privește aprovizionarea cu energie și tranzitul de energie pe termen lung”. Totuși, deocamdată demersurile concrete ale Uniunii Europene pe sectorul energetic au ținut doar de asigurarea propriei securități energetice și numai tangențial a partenerilor estici. După deschiderea oleoductului Baku-Tbilisi-Ceyhan, se negociază în continuare cu Azerbaidjanul posibilitatea exploatareii în comun a rezervelor și a importului de petrol și gaze, se negociază cu Georgia construcția unor noi infrastructuri de transport, iar cu Ucraina se semnează, în martie 2009, o Declarație comună privind modernizarea sistemului ucrainean de tranzitare a gazului. Însă, Republica Moldova nu este inclusă (cel puțin deocamdată) în principalele proiecte de infrastructură energetică, cum ar fi gazoductul Nabucco sau oleoductul Odesa-Brody-Gdansk, prin care urmează a fi tranzitate hidrocarburile caspice pe piața europeană, în timp ce oficialitățile europene și președintele polonez Bronislaw Komorowski, care a avut la sfârșitul lunii iulie o vizită de o săptămână în statele caucaziene, discută în continuare doar individual securitatea energetică nu și în cadrul largit al Parteneriatului Estic. De menționat însă că securitatea energetică într-un parteneriat nu poate fi decât una a tuturor, și nicidecum selectivă.

Sprrijinirea dezvoltării economice și sociale – ultimul palier bilateral al Parteneriatului Estic, care încearcă să transfere practicile politicii de coeziune europene în reducerea disparităților geografice și sociale interne din statele partenere, este unul de bună seamă binevenit. Lipssește doar finanțarea sau, mai exact, nivelul de finanțare de care beneficiază proiectele similare europene prin Instrumentele Structurale. Mai mult, în contextul evenimentelor din sud-estul Mediteranei, Franța, Italia și Spania, de rând cu alte trei state europene, au solicitat ca Uniunea Europeană să acorde o mai mare prioritate și, drept consecință, o finanțare mai mare vecinilor sudici, nu celor estici, în cadrul Politicii Europene de Vecinătate [24].

Astfel, relațiile comerciale ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană se înscriu în limitele unor valori destul de modeste. De aceea, Republica Moldova trebuie să stabilească care sunt posibilitățile de ameliorare a relațiilor comerciale cu Uniunea Europeană, care ar trebui să devină în viitorul apropiat principala destinație a exporturilor moldovenești. O creștere considerabilă a exporturilor spre Uniunea Europeană ar avea un efect benefic asupra ameliorării competitivității produselor moldovenești, ar contribui la crearea unui climat favorabil pentru atragerea investițiilor străine, care, implicit, ar contribui la înviiorarea comerțului extern și ar stimula creșterea economică.

Deși, în temeiul unor motive obiective, autoritățile europene încă nu și-au exprimat sprijinul în favoarea unui Acord de Comerț Liber (ACL) asimetric sau de asociere cu Moldova în viitorul apropiat, dorința celor două părți de a fortifica parteneriatul lor în contextul Politicii Europene de Vecinătate este, în mod categoric, o expresie a unei dorințe politice pozitive. Fiind printre primele state ce au semnat un Plan de Acțiune cu UE și luând un angajament ferm de a-l implementa, Moldova are un avantaj față de alte state membre ale CSI ce și-au declarat aspirațiile de integrare europeană. Obținerea Preferințelor Comerciale Autonome sau semnarea unui Acord de Comerț Liber cu UE reprezintă cadrul juridic necesar și baza politică pentru promovarea ulterioară a relațiilor comerciale. Acesta ar putea fi, totodată, unul dintre instrumentele pentru promovarea obiectivului strategic al Moldovei – integrarea europeană.

Acțiunile recente întreprinse de Moldova în vederea creării unui mediu de afaceri favorabil și a garantării investițiilor străine reprezintă doar începutul unor schimbări pozitive pe plan intern. Acțiunile continue orientate spre mărirea credibilității reformei regulatorii din Moldova vor crea premisele unui mediu de afaceri mai

sigur. În general, acestea vor avea repercusiuni pozitive asupra creșterii economice prin crearea de stimulenți direcți pentru activitățile interne și prin asigurarea creșterii investițiilor străine și locale directe împreună cu beneficiile asociate transferului de tehnologii [25].

Parteneriatul Estic al Uniunii Europene vine să consolideze pozițiile Uniunii Europene pe dimensiunea estică a Politicii Europene de Vecinătate, prin asociere politică și integrare economică cu șase state ex-sovietice din Europa de Est și Caucazul de Sud. Acest nou proiect comunitar acoperă un areal dominat de instabilitate și incertitudine și, prin urmare, de realizarea acestuia se leagă nu doar viitorul statelor vizate, dar și capacitatea Uniunii Europene de a elabora și implementa strategii într-o zonă proximală. Lansarea Parteneriatului a fost intens mediatizată, a suscitât mari așteptări în statele eligibile și a nemulțumit Rusia. Însă, obiectivele Parteneriatului și, mai ales, finanțarea realizării acestora nu poate, cel puțin în actuala formulă, să reprezinte un angajament serios al UE la granițele sale estice, precum nu poate să reprezinte o ofertă serioasă pentru statele incluse în Parteneriat.

Astfel, deși Parteneriatul Estic este un proiect european, care nu are ca obiectiv final aderarea Republicii Moldova la UE în viitorul apropiat, totuși beneficiile care se oferă în cadrul acestuia nu pot fi neglijate. Asistența financiară, tehnică și de expertiză, oferită de statele UE, condiționează demararea unui șir de reforme interne, manifestate prin ajustarea sistemului național la standardele UE. În acest context, sperăm ca rezultatul acestor reforme să fie, în cele din urmă, cel scontat, iar realizările care vor fi întreprinse să fie apreciate de UE la justa lor valoare. La moment, Republica Moldova ar trebui să beneficieze pe deplin de ofertele Parteneriatului Estic și să parcurgă calea reformelor deja inițiate, ca în cele din urmă Uniunea Europeană să fie cointereseată de aderarea statului nostru la această entitate europeană.

Referințe:

1. <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/europe-bielorussie-moldavie-ukraine/chronologie.shtml>
2. Cosmolici D. Integrarea Europeană a Republicii Moldova? <http://www.pca.md/news/954>
3. Țău N. Concepția relațiilor economice internaționale, specificul și cadrul lor de manifestare // Studii Economice (Chișinău, ULIM), 2007, nr.1-2, p.61.
4. Landaburu E. Condițiile existente în UE nu permit un nou val de aderări. www.pca.md/news/378
5. Lynch D. Moldavie. Laboratoire de la nouvelle strategie europeenne // Le courrier des pays de l'Est, 2004, no.1042, mars-avril, p.9.
6. Cebotari S. Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste: interese și priorități: Autoreferatul tezei de doctor în științe politice. - Chișinău, 2007, p.96.
7. Buletin Statistic (ianuarie-iunie 2008). - În: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2008.
8. Popescu L. Optimizarea practicilor și politicilor Republicii Moldova de utilizare constructivă a ofertei asistențiale a UE. - Chișinău: ADEPT, 2006, p.13. <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/491738/>
9. <http://www.mfa.gov.md/din-istoria-rm-ue/>
10. Меморандум по итогам встречи Президента России Д.Медведева и Федерального канцлера Германии А.Меркель 4-5 июня 2010 года, г. Мезеберг. http://news.kremlin.ru/ref_notes/575
11. Maximilian S. ș.a. Comerțul exterior în sistemul crizelor economice mondiale // Studii economice (Chișinău, ULIM), 2010, nr.1-2, p.157.
12. Roșca P., Roșca L. Международный бизнес: природа и эволюция // Analele ULIM. Seria „Economie” (Chișinău, ULIM), 2011, nr.11, p.21.
13. Țugui E. Moldova și viitorul Parteneriatului Estic: Perspectivele Summit-ului de la Varșovia, nr.38, septembrie 2011, p.6.
14. Molle Willem. Economia integrării europene: teorie, practică, politici. - Chsinau: Epigraf SRL, 2009, p.41.
15. Negocierile Acordului de Asociere între R.Moldova și UE se desfășoară dinamic și eficient, susține viceministrul de Externe. <http://www.novisa.md/2012/03/23/negocierile-acordului-de-asociere-intre-r-moldova-si-ue-se-desfasoara-dinamic-si-eficient-sustine-viceministrul-de-externe>
16. Tendințe în economia Moldovei, nr.1 (trim. 1) 2011. - Chișinău: IEFS, 2011, p.33.
17. Hotărâre cu privire la aprobarea Planului de Acțiuni al Republicii Moldova privind implementarea Recomandărilor Comisiei Europene pentru instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, nr.1125 din 14.12.2010 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.252-253/1258.
18. Duca Gh. Revitalizarea economiei este imperativul național care ne unește // Fin Consultant (Chișinău), 2010, nr.12, p.37.
19. Țău N. Concepția relațiilor economice internaționale, specificul și cadrul lor de manifestare // Studii Economice (Chișinău, ULIM), 2007, nr.1-2, p.61.

20. EU's Trade relations with Moldova, 2011. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113419.pdf
21. <http://www.mfa.gov.md/din-istoria-rm-ue/>
22. Burlacu N., Buluc M. Аутсортинг как способ обработки экономической информации // Analele ULIM. Seria „Economie” (Chișinău, ULIM), 2011, nr.11.
23. Burlacu N. Criteriile eficacității gestiunii anticriză // Studii Economice (Chișinău, ULIM), 2008, nr.3-4, p.118.
24. Țugui E. Moldova și viitorul Parteneriatului Estic: Perspectivele Summit-ului de la Varșovia, nr.38, septembrie 2011, p.6.
25. Raportul Băncii Naționale cu privire la Balanța de plăți a Republicii Moldova pentru anul 2009. http://www.bnm.md/md/bnm_balance

Prezentat la 27.06.2012